

УДК 330.1:330.8

Рекун І.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та економічної безпеки
Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту
імені Всеволода Лазаряна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТИВНЕ ЯВИЩЕ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджується категорія економічної безпеки, яка стала однією із головних цілей внутрішньої та зовнішньої політики будь-якої держави, підприємства, організації. Визначено основні переваги використання принципів цивілізаційної парадигми економічної безпеки. Економічна безпека – це такий стан функціонування економіки держави, в якому настає порядок рівноваги у визначених організаційно-правових нормах на засадах суспільного життя.

Ключові слова: економічний простір, фінансово-економічна катастрофа, екзистенціальна потреба індивідів, виклики, загрози, економічна безпека як стан і як процес.

Рекун И.И. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК ОБЪЕКТИВНОЕ ЯВЛЕНИЕ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье исследуется категория экономической безопасности, которая стала одной из главных целей внутренней и внешней политики любого государства, предприятия, организации. Определены основные преимущества принципов цивилизационной парадигмы экономической безопасности. Экономическая безопасность является таким состоянием функционирования экономики государства, в котором наступает порядок равновесия в определенных организационно-правовых нормах на основе общественной жизни.

Ключевые слова: экономическое пространство, финансово-экономическая катастрофа, экзистенциальная потребность индивидов, вызовы, угрозы, экономическая безопасность как состояние и как процесс.

Rekun I.I. ECONOMIC SECURITY AS OBJECTIVE PHENOMENON MARKET ECONOMY

In the article the category of economic security, which has become one of the main goals of domestic and foreign policy of any state, company or organization. The main advantages of the civil paradigm to economic security. Economic security is such state of the state economy operation in which the order of equilibrium occurred in certain organizational and legal norms on the basis of social life.

Keywords: economic space, financial and economic disaster, individuals need ekzystentsionalna, challenges, threats, economic security as a state and as a process.

*«Безпека не є абсолютно всім,
але без безпеки все є нічим».*

Клаус Науманн

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В сьогоденні двадцять першого століття найбільше завдання людства на Землі і в космосі є забезпечення безпеки, яка, за своєю сутністю, забезпечує стабільність, розвиток, порядок в життєдіяльності людства. Свого часу Генрі Кіссінджер, в якості радника з національної безпеки президента США, виступаючи в Міжнародному Інституті стратегічних досліджень у Лондоні, сказав: «Безпека є фундаментом всього, що ми робимо». На сьогодні традиційний розподіл країн за значенням на блоки або сферами впливу поступово втрачає значення. Адже державні та суспільні інтереси визначаються не географічно, а з економічної точки зору – як економічного простору ринків для торгівлі та інвестицій. Організації, підприємства в умовах ринкових відносин отримали весь спектр суспільно-економічної діяльності, набули інфраструктурні функції та широку господарську самостійність. За таких умов сформувалися умови ринкової конкуренції, для яких властивими виявилися ситуації ризику і невизначеності. У найближчі роки саме у цій площині триватиме суперництво між державами. Тому всі зіткнулися з необхідністю створення нових підходів до забезпечення власної економічної безпеки. Таким чином, актуальності набуває економічна безпека, яка стала однією із головних цілей внутрішньої і зовнішньої політики будь-якої держави, організації, підприємства.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. У соціальних науках поняття безпеки розуміється як здатність до виживання, незалежність, самобутність, тобто все те, що

забезпечує можливість розвитку. В літературі відсутнє однозначне загальнотеоретичне визначення економічної безпеки в її конкретному змісті, обґрунтованості комплексних критеріїв, що дозволяють здійснювати виміри економічної безпеки, оцінювати її стан і надавати пропозиції заходів щодо її забезпечення.

У зарубіжних наукових дослідженнях поняття економічної безпеки щільно пов'язане з міжнародною безпекою та безпекою країни у цілому (Р. Зенба, К. Жукровська). Такі російські вчені як Л.І. Абалкін розглядає економічну безпеку як сукупність певних умов і факторів, а В.К. Сенчагов розробив методологію індикативної системи безпеки.

Вагомий внесок у вивчення та розвиток цієї нової галузі знань зроблено такими вітчизняними вченими, як О. Барановський, М. Єрмошенко, Т.Г. Васильців, О.С. Власюк, С. Воронцов, В. Геєць, Я. Жаліло, В. Мунтян, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Шлемко, І. Бінько, С. Мочерній, О. Пасхавер та інші.

Кожен із дослідників надає своє власне визначення, але більшість сходяться до думки, що економічна безпека є складовим невід'ємним елементом міжнародної безпеки, безпеки країни, безпеки корпорації (підприємства, фірми) і визначається як система відносин в політичній, військовій, а також економічній сферах. Здебільшого економічна безпека розглядається у двох площинах – як економічна безпека держави, яка стосується конкретної країни, а також як міжнародна економічна безпека, яка є інтегративним результатом безпекової діяльності і співвіднесення між ними. Універсальне змістовно-поняттєве трактування економічної безпеки на різних рівнях господарюючих суб'єктів (підприємство, галузь, організація) поки що перебуває на стадії становлення.

Метою статті стало дослідження еволюції підходів до визначення поняття економічної безпеки як об'єктивного явища ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безпека є категорією абстрактною, яка має місце і в теорії, і в повсякденному вжитку. В перекладі з грецької термін «безпека» означає «володіння ситуацією». Етимологія терміну «безпека»: «без» – брак, заборона, відсутність; «печа» – турбота, старання, нагляд, турбота, опіка. Відповідно до тлумачного словника Робера, термін «безпека» був вперше вживаний у практичній діяльності суб'єктів. Слід зазначити, що цей термін функціонує обов'язково з прикметником, який визначає до кого чи до чого суб'єктивно чи об'єктивно стосується цей термін. На рівні суспільної свідомості безпека сприймається як відсутність реальних і потенційних умов для нанесення шкоди, збереження і надійності у всіх галузях життєдіяльності людини і суспільства.

Проблема економічної безпеки як така тривалий час не існувала сама по собі. У всі часи вона походила від завдань економічного зростання і розвитку суспільства і залежала від тих внутрішніх і зовнішніх умов, які склалися у певний період. Так наприклад, у 1934 році у США був створений перший Комітет з економічної безпеки, основною метою функціонування якого була стабілізація соціального становища держави.

У країнах Західної Європи термін «економічна безпека» з'явився у 70-х роках і спрощено трактувався «як економічний метод забезпечення національної безпеки».

У 1985 р. на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН була прийнята резолюція «Міжнародна економічна безпека», що стало підставою для офіційного визнання терміну «економічна безпека». Саме в цій резолюції визначено, що необхідно сприяти забезпеченню міжнародній економічній безпеці з метою соціально-економічного розвитку і прогресу кожної країни. На 42-й сесії Генеральної Асамблеї ООН був зроблений наступний крок – прийнято Концепцію міжнародної економічної безпеки. У ній було зазначено, що, зважаючи на те, що взаємозалежність між країнами і регіонами є невідворотною умовою розвитку світової економіки, яка визначає спільність інтересів всіх країн у сприянні розвитку міжнародної взаємодії, усім країнам пішла б на користь стабілізація загального економічного торговельного та валютно-фінансового стану, справедливого вирішення існуючих проблем.

Для багатьох держав процес інтегрування у світову спільноту виявився надзвичайно болючим, і хоча в теорії глобалізація мала на увазі розвиток, на практиці вона обернулася катастрофою для деяких народів. Країни Латинської Америки та Південно-Східної Азії, а також Україна на власному досвіді пізнали її тяжкі наслідки. Яскравим свідченням цього стали дві серії фінансово-економічних катастроф, що прокотилися світом наприкінці минулого сторіччя і на початку нинішнього. Після таких серйозних і неочікуваних потрясінь економічною безпекою стали опікуватися національні влади всіх країн, адже саме під впливом таких процесів соціальні і політичні домовленості потрапили під загрозу. Сучасна глобалізація – економічна інтеграція на глобальному рівні не обмежилася промислово розвинутими країнами. У 1980-х роках завдяки розповсюдженню економічної лібералізації спостерігався бурхливий, прискорений розвиток багатьох країн. На початку 1990-х років відбулося різке збільшення притоку капіталу, що підсилювало позитивний імідж глобалізації.

Але така «безхмарна» перспектива тривала недовго, і незабаром наступили періодичні фінансові кризи навіть у таких країнах, як США, Японія, Південно-Східна Азія, Росія, Україна та інші.

Наслідки кризових ситуацій в країнах з інтегрованою глобальною економікою стимулювали підвищений інтерес до економічної безпеки і змусили владу перевизначитися у своєму відношенні до неї. Нове ставлення до глобалізаційних процесів змусило визнати важливість економічної безпеки у виявленні ризиків економічних потрясінь.

За сучасних часів економічна безпека не є новим завданням для влади. Економічні важелі вже давно стали частиною інструментарію державного управління, засобами впливу на інші держави та їх політику. Традиційний погляд на економічну безпеку країни полягав у маніпуляціях іншими урядами. Невпевненість економічної політики надавала можливостей вразливості іншими державами. Економічна взаємозалежність розглядалася з обережністю, особливо серед країн, що розвиваються, тому що вони ризикують зростанням такої вразливості [12]. В ЄС існує Рада з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЕ), учасницями якої є 57 країн. Регіон відповідальності Організації охоплює Європу, Далекий Схід, Центральну Азію та Північну Америку. Крім того, з ОБСЕ підтримують зв'язки різного рівня та інтенсивності низка держав інших регіонів – Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Марокко, Туніс (так звані середземноморські партнери); Афганістан, Республіка Корея, Таїланд і Японія (азійські партнери). У рамках ОБСЕ відбуваються основні засідання відповідно до трьох напрямів діяльності Організації, зокрема: у військово-політичному вимірі – щорічна нарада ОБСЕ з огляду безпеки, у ході якої обговорюються безпекові питання, пов'язані із протидією транснаціональним викликам та загрозам, питання контролю над озброєннями та заходів зміцнення безпеки та довіри; попередження та вирішення конфліктів; економіко-довкільний форум є щорічним засіданням в рамках економіко-довкільного виміру діяльності ОБСЕ, яке проводиться з метою надання політичного імпульсу діалогу у сфері економіки і довкілля, висування пропозицій щодо практичних заходів, спрямованих на розвиток та розбудову економічної співпраці між державами-учасницями. Традиційним заходом у гуманітарному вимірі є щорічна Нарада ОБСЕ з огляду виконання зобов'язань державами-учасницями у людському вимірі, яка передбачає діалог між делегаціями держав-учасниць ОБСЕ та представниками громадянського суспільства з метою висвітлення здобутків на шляху виконання взятих зобов'язань у людському вимірі та внесення пропозицій для покращення дієвості роботи ОБСЕ на гуманітарному напрямку.

На сьогодні принципово змінилася постановка багатьох проблем, пов'язаних з ризиком і безпекою господарюючих суб'єктів. Тому в теорії безпеки науковці визначають дві об'єктивні першопричини безпеки – це виклики і загрози. По-перше, виникнення ризиків обумовлені довгими причинно-наслідковими зв'язками. По-друге, ризики придбали міждисциплінарний характер: виникають системні проблеми та системні кризи, які вимагають прийняття управлінських рішень на декількох рівнях і в різних галузях господарської діяльності суспільства. По-третє, зміни, що відбуваються в глобальному світі, стають причиною багатьох лих і катастроф, що позначається на безпеці. По-четверте, велика кількість прискорених процесів скорочують горизонт прогнозу, що

робить проблематичною побудову довгострокових і середньострокових прогнозів. Така ситуація вимагає зміни всієї системи захисту економічних інтересів. Наявність і прояви загроз є першопричиною виникнення і розвитку поняття «економічна безпека», а функціональність її полягає у виявленні, локалізації і подоланні відповідних загроз. Виклики генерують нові ситуації, за яких виникають необоротні потреби і відповідно до них мають бути здійснені відповідні дії для досягнення певного стану безпеки. Звідси у дослідженнях безпеки в різних вимірах мають бути чітко визначені виклики та загрози. Тільки такий підхід може призвести до об'єктивної оцінки феномена безпеки.

Основою для кожної класифікації поняття економічної безпеки є найбільш важливі характеристики об'єкту, якого воно стосується. З точки зору безпеки до них належать: органи безпеки та об'єкти, види ризиків, сфера людської діяльності (соціальна).

Одна із класифікацій безпеки належить польському вченому Р. Зенба і заснована на трьох підходах: суб'єктивний, матеріальний і просторовий. Виникнення такої просторової конфігурації, вочевидь, пов'язане з новими реаліями сучасного світу, які потребують розроблення нового інструментарію, здатного адекватно відобразити його специфіку. Їх оформлення відбувалося в міру розвитку людської спільноти, і вони з різною інтенсивністю впливають на розвиток глобального світу. Вчений вважає, що питання часу є також невід'ємною рисою безпеки, причому як у вигляді стану, так і у вигляді процесу, але те, яким чином вона організована не є видом безпеки. Автор вважає, що безпека неподільна. Проте, за вибором її об'єктів – політичних, економічних, соціальних, наукових, її визначення вимагає уточнення та доопрацювання. Звідси впливає проблема визначення класифікації і типології безпеки [13, с. 30-32].

Наступний підхід до сучасного трактування поняття безпеки полягає у трьох вимірах: суб'єктному, предметному і викликів майбутнього [13; 14].

Суб'єктний вимір стосується регіонального або глобального простору, а саме в забезпеченні національної або міжнародної безпеки. В предметному ж вимірі це означає формування умов для збереження самобутності діяльності об'єктів безпеки, їх самостійності в середовищі діяльності [14]. Це безпосередньо відноситься і до об'єктів економічної діяльності.

Багато хто з авторів термін «безпека» визначає і як стан, і як процес.

Говорячи про «стан» мається на увазі його об'єктивні характеристики – розмір, масштаб, довговічність, територіальне охоплення тощо. Когнітивний зміст стану безпеки полягає у свободі від загроз, від страху або нападу. Стан безпеки на основі аналізу об'єктивних і суб'єктивних аспектів загроз визначений швейцарським політологом Д. Фрей таким чином:

- стан непевності – тоді, коли існує насправді небезпека, високий ризик, і тоді сприйняття загрози є виправданим;
- стан одержимості спостерігається тоді, коли загроза невелика, але сприймається як висока;
- стан помилкової безпеки, коли загроза серйозна, але сприймається як невелика;
- стан безпеки сприймається як таким, що існує незначна зовнішня загроза, але сприймається вона серйозно.

Польська дослідниця К. Жукровська досить широко вивчала різноманітні аспекти безпеки. Авторка також ідентифікує безпеку як стан, за якого

відсутня небезпека, причому визначає «тверді» та «м'які» аспекти безпеки. «Тверді» аспекти вона відносить до військової сфери, а «м'які» до позамілітарної. Сфера економіки (економічна і політична стабільність, процвітання та лібералізація внутрішньої і міжнародної торгівлі) вирішально укріплює внутрішню безпеку будь-якої країни, адже в нових умовах вона набула нового змісту безпосередньо для міжнародної безпеки. Важко визначити, який з цих процесів розпочався раніше. Авторка зазначає, що добробут легше будувати разом ніж один проти іншого [14, с. 33].

Безпека як процес розуміється яким чином об'єкти безпеки підлягають постійним динамічним змінам, які відбуваються відповідно до природної взаємодії і умов. В структурі таких об'єктів немає нічого, що не потребує покращення. Іншими словами, безпека безперервної діяльності осіб, громад, країн або міжнародних організацій спрямована на створення бажаного стану безпеки. В такому випадку, безпека означає неперервну діяльність суб'єктів, соціальних груп або організацій з метою формування бажаного стану безпеки. Натомість «процес» означає постійне формування та укріплення безпеки, його динаміку, про яку найкраще свідчить неухильно зростаюча сфера його впливу суб'єкта, предметна та просторова.

Польський вчений Р. Зенба визначає безпеку відносно наступних чинників:

- 1) суб'єктних: національна безпека та міжнародна безпека;
- 2) предметних: політична безпека, військова, економічна, соціальна, культурна, ідеологічна, екологічна інформація тощо;
- 3) просторових: особиста безпека (стосується окремих людей), локальна (державна, національна), субрегіональна, регіональна (коаліційна), трансрегіональна і глобальна (універсальна);
- 4) часових: стан безпеки та процес безпеки;
- 5) способі організації: індивідуальний (односторонній) – гегемонізм наддержав, ізоляціонізм, нейтральності, неприєднання, союз (системи блоків), кооперативної системи безпеки, колективні системи безпеки.

Ще одним важливим для розуміння феномену безпеки є її сприйняття як головної потреби, цінності та мети для існування людини, соціальних груп. Відомий класик Р. Кужняр стверджує, зокрема, що безпека є основною екзистенційною потребою індивідів, соціальних груп і, нарешті, країн. Йдеться не тільки про виживання, цілісність чи незалежність, а й про безпеку розвитку, яка полягає у забезпеченні захисту і посиленні єдності окремих осіб, організацій і нації [15].

Одним з перших російських вчених, який вніс науковий здобуток у галузі економічної безпеки країни, В.К. Сенчагов, побудував свою концепцію економічної безпеки. Вона заснована на умовах безпеки переходу на інноваційний шлях розвитку економіки, на критеріях інвестиційної політики при переході до інноваційної економіки, конкурентоздатності економіки. Серед факторів, які безпосередньо впливають на стабілізацію соціально-економічного стану в країні і забезпечення її економічною безпекою автор виділяє транспортний фактор, енергетичну і сировинну безпеку та продовольчу безпеку. В.К. Сенчагов також став автором методології індикативної системи безпеки. Із приблизно 150 індикаторів, що характеризують економічну безпеку, вчений здійснив відбір 19 індикаторів, які володіють особливою чутливістю до збоїв в життєзабезпеченні економіч-

них систем. Але у зв'язку з фінансовою кризою 2008р. перелік їх розширився до 32, включивши до їх числа ряд фінансових і соціальних індикаторів. Відхилення від рекомендованих значень індикаторів вказує на небезпеку переростання окремих загроз в системну кризу, яка може призвести до дестабілізації економіки країни [10]. Інший російський вчений Л.І. Абалкін розглядає економічну безпеку як сукупність умов і факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення і самоудосконалення [1, с. 5]. До цих умов вчений відносить і можливість суверено визначати шляхи і форми свого економічного розвитку. З цієї ж позиції пропонують розглядати економічну безпеку А. Градов [5, с. 149] і С. Афонцев [2].

Категорія «економічна безпека» та її структурні, функціональні компоненти, в тому числі за рівнями ієрархії управління, почали вивчатися в Україні відносно недавно – з початку 90-х роках минулого століття, що певною мірою пов'язано із здобуттям Україною незалежності, формуванням державності, становленням національних, в тому числі економічних інтересів.

Г. Пастернак-Таранушенко один із перших вітчизняних науковців досліджував поняття економічної безпеки. Ключовий висновок автора полягає у тому, що всі види захистів національних інтересів (політичного, військового, економічного, правового та ін.) щільно пов'язані та інколи нерозривні, а джерела виникнення економічних загроз складаються із загроз за внутрішніми та зовнішніми напрямками. Вчений досить детально розглядає безпеку держави в цілому і в досить широкому аспекті – економічну, фінансову демографічну безпеку, екологічну, продовольчу, військову, енергетичну. Якщо дещо звужити, то до економічної безпеки слід відносити тільки ті складові, які містять лише економічні відносини. З такої точки зору до категорії «економічна безпека держави» доцільно відносити лише власне економічну, фінансову, зовнішньоекономічну і соціальну складові [за ред. Л.С. Шевченко]. Г. Пастернак-Таранушенко, уточнюючи, ототожнює економічну безпеку держави з таким її станом, у якому вона забезпечена можливістю створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки у сьогоденні та у майбутньому та у зростанні добробуту її мешканців [8].

Академік В. Гесєць у концепції економічної безпеки вказує на фінансову безпеку під якою розуміє «стабільний розвиток фінансової системи країни та її стійкість до потенційно негативного впливу зовнішніх і внутрішніх шоків».

О.С. Власюк зазначає, що для сучасної економіки характерними є катастрофи і ризики, природа яких набуває все більш інституційного характеру, масштаби їх зростають внаслідок зростання трансакцій на світових фінансових ринках і перетворюються на загрози для реальної економіки в масштабах цілих країн. Це загрожує ризиками для економічної складової національної безпеки для країн з ліберальною економікою, до яких належить і Україна [4, с. 14].

Економічну безпеку підприємництва досліджував Т.Г. Васильців на основі системного підходу. Автор обґрунтовує її складники, індикатори, методологію оцінки. Щодо оцінювання економічної безпеки підприємництва, автор вважає за необхідне використовувати сукупність індикаторів – конкретних показників, числові значення яких свідчать про рівень

(стадію) розвитку явища. Перелік індикаторів економічної безпеки підприємництва як сектора економіки доцільно формувати за складниками відповідно до системи економічної безпеки держави за групами: 1) макроекономічна; 2) фінансова; 3) зовнішньоекономічна; 4) інвестиційна; 5) науково-технологічна; 6) виробнича. Крім того, у межах цих складників повинні обов'язково бути показники, які відображають як рівень економічної незалежності, ефективності функціонування, так і здатності до розвитку [3, с. 123].

Сучасна криза посилює актуальність вивчення проблеми забезпечення економічної безпеки ведення господарської діяльності підприємств. Проаналізувавши різні визначення поняття «економічна безпека», що наводяться в офіційних документах, можна стверджувати, що в більшій частині вони акцентуються на спільних інтересах держави, не приділяючи достатньої уваги проблемам стійкого функціонування і забезпечення економічної безпеки суб'єктів економічних відносин, а також трактуванні економічної безпеки стосовно їх інтересам.

Висновки. Безпека спрямована на виживання соціальної системи, особи, суспільства і держави. При цьому вона відображає ставлення людини, спільноти і навколишнього світу з приводу його доцільного перетворення у всіх життєво-господарських сферах, включаючи усвідомлення і постановку цілей, вибір засобів, оцінку та аналіз результатів.

Проблеми економічної безпеки певною мірою узгоджуються з формуванням світових моделей розвитку на глобальному, регіональному або національному рівні. Тому переважна більшість науковців поняття безпеки відносять до всіх об'єктів держави – до території, суспільства, влади, індивіда. В економічному вимірі безпека стосується збереження владою повного державного контролю над економікою, яка панує в країні. Також це означає рівноправне ставлення як до вітчизняних так і іноземних суб'єктів. Економічна безпека громадян має бути розділені на безпеку суспільства в цілому і безпеку конкретних груп або окремих осіб. Тому еволюція поняття «економічна безпека» відбувається у об'єктивному контексті, без урахування якого саме поняття втрачає свою визначеність. Безпека осіб є поняттям також і суб'єктивним, яке залежить переважно від особистого почуття впевненості й стабільності. Суспільство, в свою чергу, відчуває себе в безпеці за умов, коли економіка розвивається і зростає, державні фінанси не знаходяться під загрозою, а рівень безробіття відповідно знаходиться на низькому рівні. Економічна безпека держави визначається відсутністю вразливості державної політики в галузі економічного тиску від інших країн, незалежність у прийнятті державних економічних рішень від політичної діяльності і міжнародних суб'єктів.

Необхідним є диференціювання оцінки і більш точний інструментарій для визначення сутності економічної безпеки господарюючого суб'єкта з урахуванням особливостей і специфіки його функціонування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абалкин Л.И. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение / Л.И. Абалкин // Вопросы экономики. – 1994. – № 12.
2. Афонцев С.А. Дискуссионные проблемы концепции национальной экономической безопасности / С.А. Афонцев // Россия XXI. – 2001. – № 2. – С. 38-67.
3. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т.Г. Васильців. – Львів : Арал 2008. – 386 с.

4. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк. – К. : Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБОУ, 2008. – 48 с.
5. Градов А.П. Национальная экономика. 2-е изд. / А.П. Градов. – СПб. : Питер, 2005. – 240 с.
6. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / за ред. Л.С. Шевченко. – Х. : Право, 2009. – 312 с.
7. Концепція економічної безпеки України // Ін-т екон. прогнозування ; кер. проекту В.М. Геєць. – К. : Логос, 1999. – 56 с.
8. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення : монографія / Г.А. Пастернак-Таранушенко. – К. : Київський економічний інститут менеджменту, 2003. – 320 с.
9. Стратегія національної безпеки України на 2010–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cirs.kiev.ua/cs/en/home/98-2010-2015-.html>.
10. Экономическая безопасность России: Общий курс : учебник / под ред. В.К. Сенчагова. 2-е изд. – М., 2005. С. 72 ; Экономическая безопасность России: Общий курс : учебник / под ред. В.К. Сенчагова. 3-е изд., перераб. и доп. – М., 2010.
11. <http://raen.info/tmp/academy/faces/document2576.shtml>.
12. Baldwin, D.A. (1985) *Economic Statecraft*, Princeton, NJ : Princeton University Press.
13. Hirschman, A.O. (1980) *National Power and the Structure of Foreign Trade*, Berkeley: University of California Press.
14. Zięba R. Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego / R. Zięba // Wyd. Scholar, Warszawa, wyd. 2, 2000. – S. 406.
15. Żukrowska K. *Ekonomia jako sfera bezpieczeństwa państwa* / K. Raczkowski, K. Żukrowska, M. Żuber. *Interdyscyplinarność nauk o bezpieczeństwie*, Difin, Warszawa, 2013. – 326 s.
16. Kuźniar R., *Niebezpieczeństwa nowego paradygmatu bezpieczeństwa*, w: *Bezpieczeństwo międzynarodowe czasu przemian. Zagrożenia – koncepcje – instytucje*, red. R. Kuźniar, Z. Lachowski, Warszawa 2003.

УДК 338.3

Романюк В.М.

*аспірант кафедри економіки підприємства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

У статті проаналізовано міжнародний досвід формування корпоративної стратегії сталого розвитку підприємств. Автор акцентує увагу на таких елементах корпоративного управління, як державне регулювання корпоративного сектора економіки, публічність інформації, способи захисту акціонерів, залучення іноземних менеджерів до управління корпорацією тощо. На основі проведеного дослідження зроблено висновки щодо можливостей імплементації міжнародного досвіду при формуванні корпоративної стратегії розвитку вітчизняних підприємств.

Ключові слова: корпоративне управління, корпоративна стратегія, дерегуляція, публічність інформації, захист прав власності.

Романюк В.Н. ФОРМИРОВАНИЕ КОРПОРАТИВНОЙ СТРАТЕГИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье проанализированы международный опыт формирования корпоративной стратегии устойчивого развития предприятий. Автор акцентирует внимание на таких элементах корпоративного управления, как государственное регулирование корпоративного сектора экономики, публичность информации, способы защиты акционеров, привлечение иностранных менеджеров к управлению корпорацией и т.д. На основе проведенного исследования сделаны выводы относительно возможностей имплементации международного опыта при формировании корпоративной стратегии развития отечественных предприятий.

Ключевые слова: корпоративное управление, корпоративная стратегия, дерегуляция, публичность информации, защита прав собственности.

Romaniuk V.N. CORPORATE STRATEGY CREATING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

This article analyzes the international experience of corporate strategy for sustainable development of enterprises. The author focuses on such elements of corporate governance as government regulation of corporate sector, information publicity, shareholders protection, foreign managers etc. Based on the research author made conclusions about implementing the international experience in corporate strategy creating of domestic enterprises.

Keywords: corporate governance, corporate strategy, deregulation, publicity, protection of property rights.

Поглиблення глобалізаційних процесів, інтеграція вітчизняних корпорацій у світогосподарські процеси змушує до перегляду наукових підходів щодо формування корпоративної стратегії сталого розвитку підприємств.

Проблематика корпоративного управління досліджується вітчизняними науковцями В. Євтушевським, Д. Баюрой, А. Шегдою, С. Якубовським, Л. Павленко, С. Румянцевим, М. Татарчуком, Г. Филюк, З. Шершньовою, Л. Довганем, П. Буряком та ін.; російськими науковцями Г. Клейнером, В. Івановим, С. Масютіним, О. Радигінім, М. Рудиком, М. Кругловим, І Храбровою та іншими; зарубіжними науковцями Р. Акоффом, М. Аокі, Ч. Бернардом, Д. Стігліцем, Дж. Харіссоном, К. Ейзенхардом, Г. Мінзом, Ф. Нойбауером та іншими. Кожен із названих вчених згідно зі спрямованістю своїх нау-

кових інтересів з різним ступенем глибини вивчає окремі сторони корпоративного управління.

Проте актуальним залишається питання формування корпоративної стратегії сталого розвитку вітчизняних підприємств з урахування особливостей соціально-економічного розвитку України.

Доведено, що у країнах Західної Європи та Північної Америки рівень корпоративного управління є значно вищим, ніж в Україні. Такий висновок є не просто очевидним, а й підтверджується проведеним у 2010 році дослідженням аналітичної компанії «GMIRating», який представив середню ефективність корпоративного управління по найсильніших в даному напрямі країнах світу (до дослідження увійшли 38 найбільш успішних країн, Україна до даного переліку не була включена). Відповідно до вибірки з цього рейтингу ТОП-20 країн (табл. 1),